

ΜΕΡΟΣ Γ. ΤΜΗΜΑ Β.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΞΙ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

Στὰ προηγούμενα Κεφάλαια τοῦ Μέρους αὐτοῦ ἡ Ἀγωνιστικὴ τοῦ φιλοσοφικοῦ Λόγου ἀφιερώθηκε στὴ φιλοσοφικὴ θεώρηση καὶ τὸ φιλοσοφικὸ διαφωτισμὸ τοῦ προβλήματος τῆς οὐσίας τοῦ ἀπολύτου ὄντος, τοῦ ἀπολύτου Πραγματικοῦ. Στὸ πρῶτο Τμῆμα στὴ γενικὴ θεώρηση καὶ τὸ γενικὸ διαφωτισμὸ τοῦ προβλήματος, στὸ δεύτερο Τμῆμα στὴν εἰδικώτερη διερεύνηση καὶ τὸν εἰδικώτερο διαφωτισμὸ του. Τὸ γενικὸ συμπέρασμα καὶ τῆς γενικῆς καὶ τῆς εἰδικῆς αὐτῆς θεώρησης ὑπῆρξε τὸ συμπέρασμα, πὼς ἡ οὐσία τοῦ ἀπολύτου ὄντος, τῆς Ζωῆς, καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ Ἀνθρώπου ὄντος, ὡς πεπερασμένου ἔμψυχου καὶ ἔμβιου ὄντος καὶ ἀπειροελάχιστου μορίου τοῦ ἀπείρου ὄντος, εἶναι ἡ οὐσία τοῦ Πνεύματος.

Τὸ πρόβλημα ἤδη τῆς ἀληθινῆς φύσης καὶ οὐσίας τοῦ Ἀνθρώπου ὄντος εἶναι οὐσιαστικὰ ἀλληλένδετο μὲ τὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὸ πρόβλημα τοῦ διαφωτισμοῦ τοῦ προβλήματος τῆς οὐσιαστικῆς σχέσης καὶ τοῦ ὄντολογικοῦ δεσμοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Ἀνθρώπου εἶναι τὸ ἕψιστο πρόβλημα τῆς Φιλοσοφίας, ὡς καθαρῆς γενικῆς πνευματικῆς θεωρίας τοῦ ὄντος, ὡς καθαρῆς θεωρητικῆς ὄντολογίας ἢ Μεταφυσικῆς. Ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος τὸ κεντρικὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸν Κόσμο εἶναι τὸ πρόβλημα τῆς μοίρας τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸν ἴδιο Κόσμο, τὸ πρόβλημα τῆς Ἀθανασίας.

Τὸ πρόβλημα συνεπῶς τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ πρόβλημα τῆς Ἀθανασίας οὐσιαστικὰ συμπλέκονται καὶ στὸ βάθος εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόβλημα. Τὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ πρόβλημα τῆς Ἀθανασίας στὴν πραγματικότητα εἶναι δύο κόσμοι ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προβλήματος, τοῦ ὄντολογικοῦ ἢ μεταφυσικοῦ προβλήματος. Τὸ φῶς τοῦ κόσμου τοῦ προβλήματος τοῦ Θεοῦ κατακλύζει καὶ τὸν κόσμο τοῦ προβλήματος τῆς Ἀθανασίας. Ἡ λύση τοῦ προβλήματος τῆς Ἀθανασίας ἐξαρτιέται ἀπὸ τὴ λύση τοῦ προβλήματος τοῦ Θεοῦ. Ἡ λύση τοῦ προβλήματος τοῦ Θεοῦ εἶναι συνάμα καὶ λύση τοῦ προβλήματος τῆς Ἀθανασίας. Ἡ ὑπαρξὴ τῆς Ἀθανασίας προϋποθέτει, μὲ ἀπόλυτη ἀναγκαιότητα, τὴν ὑπαρξὴ τοῦ Θεοῦ. Ἄν δὲν ὑπάρχει ὁ Θεός, δὲν ὑπάρχει καὶ ἡ Ἀθανασία, στὸ νόημα τοῦ μεταφυσικοῦ Σπικριτουαλισμοῦ ἢ Ἰδεαλισμοῦ, τὸ νόημα τοῦ Πλατωνισμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἢ ἀθανασία τῆς Ψυχῆς τοῦ Ἀνθρώπου, ὡς ἀτόμου καὶ προσώπου.

Μοίρα συνεπῶς καὶ χρέος τῆς Ἀγωγῆς τῆς Μεταφυσικῆς εἶναι ὁ πλοῦς τῆς καὶ ἡ διεξόδυσή τῆς μέσα στὰ τρισκότεινα βάθη τῶν μυστηριωδῶν χωρῶν τοῦ κέντρου τοῦ ἀπέραντου φουρτουνιασμένου ὠκεανοῦ τῆς Μεταφυσικῆς καὶ ἡ ἀρπαγὴ τοῦ αἰωνίου μυστικοῦ τῶν χωρῶν αὐτῶν, τοῦ μυστικοῦ καὶ τοῦ φωτὸς τοῦ προβλήματος τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλα τὰ ρεύματα τοῦ Φιλοσοφικοῦ Στοχασμοῦ ἐκβάλλουν στὸν ὠκεανὸ τοῦ προβλήματος τοῦ Θεοῦ.

Ὁ Θεός, ἀπὸ θεωρητικῆ ἀποψη, εἶναι τὸ ὑπέρτατο καὶ ἀπόλυτο καὶ αἰώνιο ὄν. Καὶ τὸ ὑπέρτατο καὶ ἀπόλυτο αἰώνιο ὄν, στὸ ἀστραφτερὸ φῶς τῆς θεώρησης τοῦ ἀπολύτου καθαροῦ θεωρητικοῦ Λόγου, σπίνθας ἀπ' τῆ φωτιὰ τοῦ Θείου Λόγου, εἶναι ἡ μοναδικὴ πρώτη ἀρχὴ καὶ αἰτία, ἡ ἀρχὴ ὅλων τῶν ἀρχῶν καὶ αἰτιῶν, καὶ ὁ ὑπέρτατος τελικὸς λόγος καὶ σκοπὸς τῆς δημιουργίας καὶ τῆς ὑπαρξῆς τοῦ Σύμπαντος καὶ συνεπῶς καὶ τῆς δημιουργίας καὶ τῆς ὑπαρξῆς καὶ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνθρώπινου ὄντος μέσα στὸ Ἄπειρο, ὡς ἀπειροελάχιστου μορίου τοῦ Ἀπείρου ὄντος. Ἡ Ἰδέα αὐτῆ τοῦ Θεοῦ ὑψώνει τὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ στὰ ὕψη τῶν αἰωνίων κορυφῶν τῆς Φιλοσοφίας, ὡς καθαρῆς θεωρητικῆς Μεταφυσικῆς ἢ ὄντολογίας. Καὶ στ' ἀληθινὰ τὸ πρόβλημα τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ βαθύτατο καὶ ὑψηλότατο καὶ συνεπῶς καὶ τὸ σκοτεινότερο καὶ δυσκολώτατο, ζοφερότατο καὶ ἀβυσσαλεώτατο πρόβλημα τῆς ὑπαρξῆς καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς μοίρας τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸ Σύμπαν. Ἡ κορυφὴ ὅλων κορυφῶν τῆς Μεταφυσικῆς καὶ ὁ σταυρὸς ὅλων τῶν σταυρῶν τοῦ Ἀνθρώπινου Πνεύματος. Καὶ ἡ θέση αὐτῆ τοῦ προβλήματος τοῦ Θεοῦ στὴ ζωὴ τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸν Κόσμο ἐπιβάλλει τὴ φωτεινὴ καθαρὴ διερεύνησή του ἀπ' ὅλες τὶς πλευρὰς του.

Οὐσιαστικὸς σκοπός, μοίρα καὶ χρέος τῆς ὑψηλῆς, τῆς αἰωνίας Φιλοσοφίας (perennis philosophia) εἶπαμε (σελ. 40, 133) εἶναι τὸ φῶς τῶν μεγάλων καὶ αἰωνίων προβλημάτων καὶ μυστηρίων τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνθρώπινου ὄντος μέσα στὴ Δημιουργία. Καὶ τὸ πρόβλημα ὅλων τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς καὶ τῆς μοίρας τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸ Ἄπειρο καὶ τὴν Αἰωνιότητα εἶναι τὸ αἰώνιο πρόβλημα καὶ μυστήριον τῆς ὑπαρξῆς καὶ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, ποὺ στὸ βάθος συμπλέκεται καὶ εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ μετὰ τὸ πρόβλημα τῆς Ἀθανασίας. Καὶ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ Κεφαλαίου αὐτοῦ εἶναι τὸ φιλοσοφικὸ φῶς τοῦ προβλήματος τοῦ Θεοῦ καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ προβλήματος τῆς Ἀθανασίας.

Ἡ φιλοσοφικὴ Σκέψη, στὴ φιλοσοφικὴ διερεύνησή τῆς τοῦ προβλήματος τοῦ Θεοῦ, θέτει καὶ ἔχει νὰ ἐξετάσῃ καὶ διαφωτίσῃ τρεῖς κυρίως θέματα: I. Τὸ θέμα τῆς γένεσης τῆς ἰδέας τοῦ Θεοῦ μέσα στὰ βάθη τῆς Ἀνθρώπινης Συνείδησης, II. Τὸ θέμα τῆς ἀληθινῆς φύσης καὶ τῶν ἀπολύτων πραγματικῶν οὐσιαστικῶν ἰδιοτήτων τοῦ Θεοῦ, καὶ III. Τὸ θέμα τῆς ἀπόδειξης ἢ τῶν ἀποδείξεων τῆς ἀπόλυτης ἀντικειμενικῆς ὑπαρξῆς τοῦ Θεοῦ. Καὶ σκοπὸς τοῦ Κεφαλαίου αὐτοῦ εἶναι ἡ φιλοσοφικὴ διερεύνηση καὶ ὁ φιλοσοφικὸς διαφωτισμὸς, στὸ φῶς τῆς κριτικῆς Φιλοσοφίας, καὶ τῶν τριῶν αὐτῶν θεμάτων.

I. ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΓΕΝΕΣΗΣ ΤΗΣ ΙΔΕΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

Τὸ πρῶτο ἐρώτημα, πὸν θέτει ἡ φιλοσοφικὴ Σκέψη στὴν κριτικὴ φιλοσοφικὴ διερεύνηση τοῦ προβλήματος τοῦ Θεοῦ, εἶναι τὸ ἐρώτημα: Πῶς ἐγεννήθηκε ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ μέσα στὰ βάθη τῆς Ἀνθρώπινης Συνείδησης; Ἡ πρώτη ἀπάντηση τῆς κριτικῆς Φιλοσοφίας στὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι ἡ ἀπάντηση, πῶς ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ εἶναι ἄνθος τοῦ δέντρου τῆς Θρησκείας. Τὸ φῶς τῆς ἰδέας τοῦ Θεοῦ πρωτάστραψε στοὺς οὐρανοὺς τῶν κόσμων τῆς Θρησκείας.

Ἡ ἀπάντηση ὁμως αὐτὴ θέτει ἕνα δεύτερο ἐρώτημα, τὸ ἐρώτημα: Τί εἶναι ἡ Θρησκεία; Καὶ πῶς ἐγεννήθηκε ἡ Θρησκεία στὴν πνευματικὴ Ἱστορία ὅλου τοῦ Ἀνθρώπινου Γένους;

Ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι ἔργο τῆς Ἱστορίας τοῦ Πνεύματος καὶ τῆς οὐσίας τοῦ Πνεύματος, μὲ ἄλλους λόγους τῆς Φιλοσοφίας τοῦ Πνεύματος. Τὴν ἀπάντηση αὐτὴ ἀγωνίστηκαν στὸ παρελθὸν καὶ ἀγωνίζονται καὶ σήμερα νὰ δώσουν πολλὰς Ἐπιστῆμες τοῦ Πνεύματος. Καὶ οἱ Ἐπιστῆμες αὐτὲς εἶναι ἡ Θρησκευολογία ἢ ἡ Ἐπιστήμη τῆς Θρησκείας, ἡ Ἱστορία τῶν Θρησκειῶν (συγκριτικὴ Ἱστορία τῶν Θρησκειῶν), ἡ Ψυχολογία τῆς Θρησκείας, ἡ Ἐθνολογία, ἡ Ψυχολογία τῶν λαῶν (Λαοψυχολογία), ἡ Κοινωνιολογία, ἡ Φιλοσοφία τῆς Κοινωνίας, ἡ Φιλοσοφία τῆς Θρησκείας, ἡ Θεολογία, ἡ θρησκευτικὴ Ἠθικὴ, ἡ θρησκευτικὴ Γνωσιολογία, ἡ θρησκευτικὴ Μεταφυσικὴ.

Ἡ φιλοσοφικὴ διερεύνηση τοῦ προβλήματος τῆς γένεσης τῆς Θρησκείας ζητάει πρωταρχικὰ νὰ διαφωτίσῃ τὸ πρόβλημα τῆς οὐσίας τῆς Θρησκείας. Τί εἶναι ἡ Θρησκεία; Τὸ φῶς τοῦ προβλήματος αὐτοῦ ὀδηγεῖ στὸ φῶς τοῦ προβλήματος τῆς γένεσης τῆς Θρησκείας.

Ἀναρίθμητες εἶναι οἱ θεωρίες τῆς Ἐπιστήμης τῆς Θρησκείας, πὸν εἶδαν τὸ φῶς στὴν πνευματικὴ Ἱστορία ὅλου τοῦ Κόσμου ἀπάνω στὸ ἐρώτημα αὐτὸ τῆς οὐσίας τῆς Θρησκείας. Τὴν ὀρθὴ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτὸ δίνει ἀπ' τὸ ἕνα μέρος ἡ Ἱστορία τῆς Θρησκείας, ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος ἡ Φιλοσοφία τῆς Θρησκείας. Ἡ Φιλοσοφία τῆς Θρησκείας βασίζεται καὶ στὴν ψυχολογία τοῦ Ἀνθρώπου, ὡς ἀτόμου καὶ προσώπου, καὶ στὴν Κοινωνιολογία, τὴν ἐπιστήμη α) τῆς μελέτης καὶ τοῦ φωτισμοῦ τῶν κοινωνικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν ὄρων καὶ συνθηκῶν τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνθρώπου, ὡς μέλους τοῦ ὀργανισμοῦ τῆς ἀνθρώπινης Κοινωνίας καὶ β) τῆς κοινωνιολογικῆς γένεσης τῆς Θρησκείας.

Καὶ οἱ δύο αὐτὲς πνευματικὲς ἐπιστῆμες, ἡ Ἱστορία τῆς Θρησκείας καὶ ἡ Φιλοσοφία τῆς Θρησκείας, διερευνοῦν καὶ διαφωτίζουν, μὲ τὸ φῶς πὸν πρέπει, καὶ τὸ ζήτημα τῆς γένεσης καὶ τὸ ζήτημα τῆς οὐσίας τῆς Θρησκείας.

Στὸ φῶς τῆς ὀρθῆς κριτικῆς Φιλοσοφίας, ἡ Θρησκεία ἔχει ἐν' ἀντικειμενικὸ κα' ἕνα ὑποκειμενικὸ νόημα. Στὸ πρῶτο νόημα (κοινωνιολογικὸ νόημα) ἡ Θρησκεία εἶναι ὁ κοινωνικὸς θισμὸς τοῦ κοσμικοῦ καὶ ἱστορικοῦ φα-

νερωμοῦ τοῦ γενικοῦ ἀπολύτου ἀντικειμενικοῦ Πνεύματος, τοῦ Κοινωνικοῦ Πνεύματος, καὶ τῆς ἐνιαίας κοινωνικῆς Συνείδησης (καθολικοῦ πνεύματος, καθολικοῦ συναισθήματος καὶ καθολικῆς ἢ γενικῆς βούλησης) μιᾶς ὁρισμένης Κοινωνίας ἀνθρώπων ὄντων, τῶν ἀτόμων μιᾶς φυλῆς, ἐνὸς λαοῦ, ἐνὸς ἔθνους ἢ ἐνὸς μεγάλου μέρους ὅλης τῆς Ἀνθρωπότητος.

Στὸ δεύτερο νόημα (ψυχολογικὸ νόημα) ἡ Θρησκεία εἶναι μιὰ ὁρισμένη ψυχολογικὴ κατάσταση τῆς ἀτομικῆς ἀνθρώπινης Συνείδησης, ἢ κατάσταση τῆς θρησκευτικότητος τῆς Ἀνθρώπινης Ψυχῆς. Ἡ Θρησκεία, στὸ νόημα αὐτό, εἶναι ἕνας πνευματικὸς θεσμός, ὁ θεσμὸς ἐνὸς πνευματικοῦ κόσμου, ποὺ αἰζῶναι μέσα στὰ βάθη τῆς ἀνθρώπινης φύσης καὶ τῆς οὐσίας τῆς Ἀνθρώπινης Ψυχῆς. Ὁ κόσμος αὐτὸς εἶναι ὁ κόσμος τῶν συναισθημάτων καὶ τῶν τάσεων καὶ ὁρμῶν τῆς ἀνθρώπινης Βούλησης, τῶν παραστάσεων καὶ τῶν ἰδεῶν τῆς Ἀνθρώπινης Προσωπικότητος ἀπάνω στὸ μεταφυσικὸ πρόβλημα τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς μέσα στὸ Σύμπαν. Μὲ ἄλλους λόγους ἡ Θρησκεία, στὸ νόημα αὐτό, εἶναι ἡ πνευματικὴ στάση τοῦ Ἀνθρώπου ἀπάνω στὸ μεταφυσικὸ πρόβλημα τῆς ζωῆς του μέσα στὸν Κόσμο, ἢ πνευματικὴ στάση τοῦ Ἀνθρώπου ὄντος ἀπάνω στὸ πρόβλημα τῆς δημιουργίας, τῆς ὑπαρξῆς, τῆς οὐσίας καὶ τῆς μοίρας τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὴ Δημιουργία.

Οἱ κυριώτερες θεωρίαι, ποὺ εἶδαν τὸ φῶς τοῦ Κόσμου ἀπάνω στὸ ζήτημα τῆς γένεσης καὶ τῆς οὐσίας τῆς Θρησκείας, εἶναι: α) Ἡ θεωρία τοῦ Εὐημερισμοῦ (ἀπὸ τὸ φιλόσοφο Εὐήμερο τῆς Κυρηναϊκῆς φιλοσοφικῆς Σχολῆς 330 — 260 π.Χ.). Ἡ θεωρία αὕτη θεωρεῖ τὴ Θρησκεία ὡς θεσμὸ θεοποίησης ἐξαιρετικῶν ἀνθρώπων τῆς μυθολογικῆς περιόδου τῆς Ἱστορίας ἐνὸς λαοῦ, β) Οἱ θεωρίαι τῆς ὀρθολογικῆς ἐρμηνεύσεως τῆς Θρησκείας, ὡς θεοποίησης, εἴτε τῶν φυσικῶν δυνάμεων καὶ φαινομένων τοῦ φυσικοῦ Κόσμου, εἴτε ὁρισμένων ψυχολογικῶν ἰδιοτήτων τῆς Ἀνθρώπινης Συνείδησης.

Ἄλλαι θεωρίαι θεωροῦν τὴ Θρησκεία εἴτε ὡς ἐμφυτη μέσα στὴν Ἀνθρώπινη Συνείδηση (Nativismus), εἴτε ὡς καρπὸ ὑπερφυσικῆς πηγῆς, ὡς δημιουργία τῆς Θεῆς Ἀποκάλυψης (Supranaturalismus), εἴτε ὡς προῖον τῆς Ἱστορικῆς ἐξέλιξης τοῦ ὀργανισμοῦ τοῦ Ἀνθρώπου Γένους μέσα στὸν ἄπειρο Χρόνο (Evolutionismus).

Τέλος ἄλλαι θεωρίαι βλέπουν τὴ Θρησκεία, εἴτε ὡς συμβολικὴ, μὲ πλαστικὰ σύμβολα τῆς δημιουργικῆς φαντασίας τοῦ Ἀνθρώπου, παράσταση τοῦ ὑπεραισθητοῦ ἢ ὑπερφυσικοῦ Κόσμου (Creuzer), εἴτε ὡς γέννημα τῆς ψυχολογίας τοῦ Λαοῦ (W. Wundt), εἴτε ὡς προῖον τοῦ θεσμοῦ τῆς προγονολατρίας (H. Spenser).

Ἀπὸ τὴν ἀποψη τῶν ἀρχῶν (Motive) τῆς γένεσης τῆς Θρησκείας εἶδαν τὸ φῶς τοῦ Κόσμου ἡ θεωρία τῶν φυσικῶν ἀρχῶν (αἰσθημάτων φόβου, τιμῆς, εὐσέβειας, ἀγάπης, πόθων, εὐχῶν) καὶ ἡ θεωρία τῶν πνευματικῶν ἀρχῶν (ἰδεῶν τοῦ Δικαίου, τῆς ἠθικῆς Συνείδησης, ἰδεῶν τῆς ἠθικῆς Τελειότητος, τῆς Ἀρετῆς).

Στὰ μάτια τοῦ στοχαστῆ τῶν στοχασμῶν αὐτῶν τὸ πρόβλημα τῆς γένεσης τῆς Θρησκείας εἶναι πρόβλημα καθαρὰ ψυχολογικόν. Καὶ τὸ ψυχολο-

γικὸ αὐτὸ πρόβλημα τῆς Θρησκείας διαφωτίζει, ὅπως πρέπει, μόνο ἡ καθαρὴ θεωρητικὴ Ψυχολογία, ἡ νοολογικὴ καὶ κατανοητικὴ (verstehende) Ψυχολογία. Ἡ ἐνορατικὴ φιλοσοφικὴ Ψυχολογία. Ἡ οὐσία τῆς Θρησκείας, στὸ φῶς τοῦ καθαροῦ θεωρητικοῦ Λόγου, τοῦ δημιουργικοῦ φιλοσοφικοῦ ἐνορατικοῦ Λόγου, εἶναι μεταφυσικὴ καὶ συνεπῶς μεταφυσικὴ εἶναι καὶ ἡ ρίζα καὶ ἡ μοίρα τῆς Θρησκείας. Ἡ Θρησκεία εἶναι γέννημα καὶ θρέμμα τῆς μεταφυσικῆς φύσης τοῦ Ἀνθρώπου, δημιουργία τοῦ μεταφυσικοῦ ἐνστίχτου καὶ τῆς μεταφυσικῆς συνείδησης καὶ ἀνάγκης τοῦ Ἀνθρώπου ὄντος. Μιὰ τιτάνια πάλη καὶ προσπάθεια τοῦ Ἀνθρώπου Πνεύματος καὶ τῆς Ἀνθρώπινης Ψυχῆς γιὰ τὴ θριαμβευτικὴ λύση τοῦ αἰώνιου μεταφυσικοῦ προβλήματος τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, τοῦ προβλήματος τῆς ἀνθρώπινης φύσης καὶ τῆς ἀνθρώπινης μοίρας μέσα στὸν ἄπειρο Χῶρο καὶ τὸν ἄπειρο Χρόνο.

Γιὰ νὰ συλλάβουμε τὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς οὐσίας τῆς Θρησκείας πρέπει νὰ ἴδουμε πνευματικά, μὲ τὴ δύναμη τῆς ἀστραφτερῆς πνευματικῆς Ἐνόρασης τοῦ δημιουργικοῦ Λόγου, τὸν Ἀνθρώπο μέσα στὶς ἄβυσσες καὶ τὰ σκοτάδια, τὰ βάραιθρα καὶ τὰ τάρταρα τῆς ζωῆς του μέσα στὸ Ἄπειρο καὶ τὴν Αἰωνιότητα. Οὐσία τῆς Θρησκείας ἡ οὐσία τῆς Μεταφυσικῆς. Ἡ Θρησκεία εἶναι ἀδερφὴ τῆς Μεταφυσικῆς. Ἡ Φιλοσοφία, ὡς μεταφυσικὴ στὴν οὐσία της, καὶ ἡ Θρησκεία ἔχουν τὴν ἴδια ρίζα καὶ τὸν ἴδιο σκοπό. Μεταφυσικὴ ρίζα καὶ μεταφυσικὸ σκοπό. Τὴ μεταφυσικὴ φύση καὶ τὴ μεταφυσικὴ λύτρωση τοῦ Ἀνθρώπου, ὡς πεπερασμένου ὄντος, μέσα στὸ Σύμπαν. Τὴ σχέση τοῦ Ἀνθρώπου μὲ τὸ Ἄπειρο. Τὴν ὄντολογικὴν σχέση του μὲ τὸν ἄπειρο Κόσμο καὶ τὴν πρώτη ἀρχὴ τοῦ Κόσμου, τὸ Θεό.

Ἡ Φιλοσοφία, ὡς μεταφυσικὴ στὴν οὐσία της, εἶναι καθαρὴ θεωρητικὴ Φιλοσοφία τοῦ προβλήματος τῆς πραγματικῆς ὄντολογικῆς σχέσης τοῦ Ἀνθρώπου μὲ τὸ Θεό, μὲ ἄλλους λόγους καθαρὴ θεωρητικὴ Θεολογία καὶ μόνο Θεολογία. Καὶ τὸ ἴδιο, στὸ βάθος της καὶ στὴν οὐσία της, εἶναι καὶ ἡ Θρησκεία. Θεολογία καὶ μόνο Θεολογία. Ἡ Φιλοσοφία εἶναι ἡ Θεολογία τοῦ Λόγου. Ἡ Θρησκεία εἶναι ἡ Θεολογία τῆς Πίστης.

Μόνο μέσα στὴν πνευματικὴ ἐνόραση τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὶς ἄβυσσες καὶ τοὺς ζόφους τοῦ Σύμπαντος καὶ τῆς Αἰωνιότητος τὸ Ἀνθρώπινο Πνεῦμα μπορεῖ νὰ συλλάβῃ καὶ κατορθώσῃ καὶ συλλαμβάνῃ τίς δυνάμεις, ποὺ στὸ πρῶτο σκίρτημα καὶ κίνημά τους ὠδήγησαν τὸν Ἀνθρώπο στὴ δημιουργία τῆς Θρησκείας καὶ στὴ γένεση τῆς Ἰδέας τοῦ Θεοῦ, τῆς ψυχῆς τῆς Θρησκείας. Καὶ οἱ δυνάμεις αὐτὲς εἶναι δύο εἰδῶν, καὶ φυσικὲς καὶ μεταφυσικὲς δυνάμεις.

Οἱ πρῶτες δυνάμεις εἶναι οἱ δυνάμεις τῶν φυσικῶν στοιχείων τοῦ φυσικοῦ Σύμπαντος, τῶν στοιχείων τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, τοῦ νεροῦ, τοῦ ἀέρος, τῆς φωτιᾶς, τῶν ἀστραπῶν, τῶν βροντῶν, τῶν κεραυνῶν, τῶν βροχῶν, τῶν ἀνέμων, τῶν σιφῶνων, τῶν τυφῶνων, τῶν κυκλώνων, τῶν πλημμυρῶν καὶ τῶν κατακλυσμῶν, τῶν ἀνομβριῶν, τῶν ἐπιδρομῶν τῶν ἀγριμιῶν τῶν δασῶν καὶ τῶν ἐρήμων, τῶν ἐπιδημιῶν τῶν μεγάλων ἀστενειῶν καὶ γενικὰ ὅλων τῶν στοιχείων τοῦ κράτους τῆς Ἀβύσσου καὶ τοῦ Ζόφου τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸ Σύμπαν.

Οι δεύτερες δυνάμεις είναι οι μεταφυσικὲς δυνάμεις. Οἱ δυνάμεις τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνθρώπου στὴν πνευματικὴ ἐνόρασή της μέσα στὸν ἄπειρο ὠκεανὸ τοῦ αἰωνίου Γίγνεσθαι τοῦ Κόσμου κάτω ἀπὸ τοὺς αἰώνιους ἀτσαλένιους φυσικοὺς νόμους τοῦ φυσικοῦ Σύμπαντος καὶ προπάντων κάτω ἀπὸ τὸ νόμο ὄλων τῶν φυσικῶν νόμων, τὸ νόμο τῆς φυσικῆς Φθορᾶς καὶ τοῦ φυσικοῦ Θανάτου.

Κορυφὴ ὄλων τῶν κορυφῶν τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸ Ἄπειρο καὶ τὴν Αἰωνιότητα, μέσα στὸ ἄπειρο κι' αἰώνιο Ἄγνωστο — Μυστήριον, ὁ Ἔρως καὶ ὁ Θάνατος. Ὁ σταυρωμένος Ἔρως καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀνθρώπου, ὡς ἀτόμου καὶ προσώπου, καὶ ὄλων τῶν ἀγαπημένων του ὄντων.

Ὁ Σταυρωμένος ἀπὸ τὸ Θάνατο Ἔρως ἔδωσε, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸ Σύμπαν, τὸν πιὸ βαθὺ καὶ πιὸ συγκλονιστικὸ σεισμὸ στὴν Ἀνθρώπινη Ψυχὴ. Ἐὶς τὸ βαθὺ αἶσθημα τῆς Ἀνθρώπινης Ψυχῆς εἶναι τὸ αἶσθημα τοῦ ἔρωτος — πόθου τῆς Ζωῆς, μ' ἓνα λόγο τῆς θέλησης τῆς Ζωῆς, τῆς αἰώνιας Ζωῆς. Ἐὶς τὸ αἶσθημα τῆς Αἰωνιότητος, τῆς Ἀθανασίας. Καὶ τὸ αἶσθημα τῆς Αἰωνιότητος καὶ τῆς Ἀθανασίας γίνεται βαθύτερο καὶ συγκλονιστικώτερο καὶ σεισμικώτερο, σ' ὄλες τὶς φυσικὲς καὶ πνευματικὲς διαστάσεις του, μόνο μὲ τὸν Ἔρωτα, ποὺ σφιχταγκαλιάζει ὁ Θάνατος. Ὁ Ἔρως, μὲ τὸ αἶσθημα ποὺ ἐμπνέει τῆς θέλησης τῆς αἰώνιας Ζωῆς, καὶ ὁ Θάνατος, μὲ τὸ αἶσθημα τοῦ Ζόφου, τοῦ Μηδενός, τῆς Ἀνυπαρξίας, τῆς Ἀπόγνωσης, τῆς Ἀπελπισίας καὶ τῆς τελείας συντριβῆς κι' ἐξουθένωσης τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Ἀνθρώπου, ὑπῆρξαν οἱ πρῶτες δυνάμεις ποὺ ἐγέννησαν τὴ Θρησκεία καὶ τὴ Μεταφυσικὴ. Ὁ Ἔρως καὶ ὁ Θάνατος εἶναι οἱ ἀληθινὲς ρίζες τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Μεταφυσικῆς.

Ὁ Ἔρως — Θάνατος εἶναι τὸ μυστήριον ὄλων τῶν μυστηρίων τῆς ζωῆς καὶ τῆς μοίρας τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸ Σύμπαν καὶ τὴν Αἰωνιότητα. Ὁ Ἔρως — Θάνατος ὠδήγησε τὸν Ἀνθρώπο στὸ θεσμὸ τῆς Προγονολατρείας, τὸ θεσμὸ τῆς λατρείας τῶν πεθαμένων προγόνων καὶ ὄλων τῶν ἄλλων πεθαμένων ἀγαπημένων καὶ λατρεμένων ὄντων, γονιῶν, γυναίκας, παιδιῶν, ἀδερφῶν, ἐγγόνων, ἀδερφικῶν φίλων κ.λ.π. Καὶ ἀπὸ τὸ θεσμὸ τῆς Προγονολατρείας βγήκε ἡ Θρησκεία. Ὁ Ἔρως καὶ ὁ Θάνατος εἶναι οἱ μόνοι ἀληθινοὶ πατέρες τῆς Θρησκείας καὶ τῆς Μεταφυσικῆς. Ὁ Ἔρως καὶ ὁ Θάνατος ὑψωσαν τὸν Ἀνθρώπο στοὺς οὐρανοὺς τῆς πίστεως στὴν Ἀθανασία. Καὶ ἡ πίστις στὴν Ἀθανασία ὑψωσε τὸν Ἀνθρώπο στὴν πίστις στὸ Θεό. Ἡ Θρησκεία βγήκε ἀπὸ τὶς ἄβυσσες τοῦ Κόσμου. Ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς συντριβῆς ὄλων τῶν στοιχειῶν καὶ ἀγριμιῶν ὄλων τῶν ἀβύσσων καὶ ζόφων τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸ Ἄπειρο καὶ τὴν Αἰωνιότητα, τὸν Ἄπειρο Χῶρον καὶ τὸν Ἄπειρο Χρόνον. Ἀπὸ τὴν ὑπέροτατη ἀνάγκη τοῦ μεταφυσικοῦ ἀγῶνα καὶ τῆς μεταφυσικῆς πάλης καὶ νίκης τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὸν Κόσμον.

Ἡ Θρησκεία, ὅπως καὶ ἡ Φιλοσοφία, εἶναι γέννημα καὶ θεμέριον τῆς μεταφυσικῆς ἀγωνίας τοῦ Ἀνθρώπου, τῆς ἀγωνίας τοῦ Ἀνθρώπου μπροστά στὸ Θάνατο καὶ τὸ Μηδέν, καὶ τῆς ἀνάγκης τῆς μεταφυσικῆς λύτρωσης

τῆς Ἀνθρώπινης Ψυχῆς. Τῆς λύτρωσής της ἀπὸ τὸ Θάνατο καὶ τὸ Μηδέν. Γέννημα τοῦ Συναισθήματος καὶ τῆς δημιουργικῆς Φαντασίας τοῦ Ἀνθρώπου μέσα στὶς ἀβυσσες τοῦ Ἀπείρου καὶ τῆς Αἰωνιότητος.

Ἡ Θρησκεία εἶναι στὴν ἀληθινὴ οὐσία της μεταφυσικὴ. Ἡ Μεταφυσικὴ τῆς Πίστης. Ἡ Φιλοσοφία εἶναι ἡ μεταφυσικὴ τοῦ Πνεύματος, τοῦ Λόγου. Μέσα στὸ πλῆθος τῶν θεωριῶν γιὰ τὴν οὐσία καὶ τὴ γένεση τῆς Θρησκείας ἕνα εἶναι ἀπόλυτα βέβαιο. Ἡ Θρησκεία εἶναι ἡ πιὸ ὑψηλὴ καὶ πιὸ θαυμαστὴ δημιουργία τοῦ Ἀνθρώπινου Λόγου. Δημιουργία τῆς πρώτης μεταφυσικῆς κοσμοθεωρητικῆς καὶ κοσμοερμηνευτικῆς, κοσμογονικῆς καὶ θεογονικῆς Ποίησης. Τῆς πρώτης αἰώνιας γλώσσας τοῦ Θεοῦ.

Ὁ κόσμος τῶν θεῶν καὶ τοῦ θεοῦ ὄλων τῶν θεῶν, τοῦ ἑνὸς Θεοῦ, εἶναι τὸ θαῦμα θαυμάτων τῆς δημιουργικῆς θαυματουργίας τοῦ πνευματικοῦ στῆ φύση του καὶ τὴν ἀληθινὴ οὐσία του Ἀνθρώπου, τῆς θαυματουργίας τῆς πιὸ βαθειᾶς καὶ πιὸ δημιουργικῆς μεταφυσικῆς Ἐνόρασης καὶ κοσμοθεωρίας τοῦ Σύμπαντος, στοὺς καιροὺς τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Αὐγῆς τοῦ Κόσμου, τῶν αἰώνων τῆς γέννησης τῆς Ποίησης καὶ τοῦ Μύθου, τῶν πρώτων ποιητικῶν συμβολικῶν καὶ μυθολογικῶν κοσμογονιῶν καὶ θεογονιῶν τῆς Ἱστορίας ὅλης τῆς Ἀνθρωπότητος.

Οἱ θεοὶ εἶναι οἱ ποιητικὰ θεοποιημένες δυνάμεις τοῦ φυσικοῦ καὶ τοῦ μεταφυσικοῦ Κόσμου, τοῦ ἐξωτερικοῦ φυσικοῦ Σύμπαντος καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ Σύμπαντος τοῦ Ἀνθρώπου. Καὶ τὴ θεωρία αὕτη τῆς θεοποίησης τῶν δυνάμεων τοῦ Κόσμου καὶ τοῦ Ἀνθρώπου τονίζει ὁ θεῖος Πλάτων (Κρατύλος). Ἡ αἰώνια Φιλοσοφία οἰκοδομεῖ τὸ αἰώνιο οἰκοδόμημά της ἀπάνω στὴν ἀπόλυτη Πραγματικότητα. Καὶ ἡ ἀπόλυτη Πραγματικότητα τοῦ Ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀνθρωπολογικὴ Πραγματικότητα, στὸ ἀπόλυτο νόημα της. Ἡ Πραγματικότητα τῆς Ἀνθρώπινης Ψυχῆς στὴν ἀληθινὴ ὀντολογικὴ σχέση της μὲ τὸν Κόσμο καὶ τὸ Θεό. Ἡ Πραγματικότητα τῆς θαυματουργίας τῶν ἀπειρων δημιουργικῶν φυσικῶν καὶ μεταφυσικῶν δυνάμεων τῆς Ἀνθρώπινης Ψυχῆς («Ψυχῆς πείρατα ἴων οὐκ ἂν ἐξεύροιο πᾶσαν ἐπιπορευόμενος ὁδόν».)

II. ΤΟ ΘΕΜΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.

Τὸ δεύτερο θέμα τῆς Φιλοσοφίας τῆς Θρησκείας, τὸ θέμα τῆς φύσης καὶ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ, ἐνορᾶται θεωρητικὰ ἀπὸ δύο ἀπόψεις, τὴν ἀποψη τῆς Θρησκείας καὶ τὴν ἀποψη τῆς Φιλοσοφίας. Στὸ μέρος αὐτὸ τὸ θέμα αὐτὸ θὰ θεωρηθῇ μόνο ἀπὸ τὴν δεύτερη ἀποψη.

Τὴν πιὸ ὑψηλὴν ἰδέαν τοῦ Θεοῦ δίνει, χωρὶς καμμιά ἀπολύτως ἀμφιβολία, μόνο ἡ ὀρθὴ καὶ φωτισμένη κριτικὴ Φιλοσοφία. Καὶ ἡ πιὸ ὑψηλὴ Φιλοσοφία, ποὺ εἶδε ὡς σήμερον ὅλος ὁ Κόσμος, κατὰ γενικὴ ὁμολογίαν ὄλων τῶν μεγάλων φιλοσοφικῶν πνευμάτων ὅλου τοῦ Κόσμου, καὶ τῆς Ἀρχαιότητας καὶ τῶν Νεώτερων Χρόνων, εἶναι ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία,

ποῦ κατὰ τὸν τελειότερο οὐσιαστικὸν χαρακτήρισμόν της, τὸν Πλατωνικὸν χαρακτήρισμόν της (Φαίδων) εἶναι ἡ «ὀρθή» Φιλοσοφία.

Πρώτη πηγὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας εἶναι ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Θρησκεία. Ἀνάγκη συνεπῶς νὰ θεωρηθῇ πρῶτα — πρῶτα ἡ ἰδέα τοῦ Θεοῦ στὴν Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Θρησκεία.

Ἡ Θρησκεία τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Κόσμου εἶναι ἡ Θρησκεία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Μυθολογίας, ἡ Θρησκεία τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πολυθεϊσμοῦ. Ἐκεῖνο ποῦ οὐσιαστικῶς χαρακτηρίζει τὴν Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Θρησκεία καὶ τὴ διακρίνει ἀπ' ὅλες τὰς ἄλλας θρησκείας ὅλου τοῦ ἄλλοῦ Κόσμου εἶναι τὸ ὅτι δὲν εἶναι δημιουργία καμμιάς εἰδικῆς ἐπίσημα ἀναγνωρισμένης κοινωνικῆς τάξης (ιερατικῆς τάξης) ἢ ἀποκάλυψης τοῦ Θεοῦ μεθ' ὅργανόν της τὴν προσωπικότητα ἐνὸς ξεχωριστοῦ ἀνώτερου καὶ ἐξαιρετικοῦ Ἀνθρώπου ὅπως σ' ἄλλας θρησκείας (Ἰουδαϊκῆ, Ἰσλαμικῆ θρησκεία κ.λπ.). Ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Θρησκεία δὲ γνωρίζει ἐπίσης ὠρισμένα ἀναγνωρισμένα γενικὰ ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον της ἱερὰ θρησκευτικὰ βιβλία, ὅπως ἡ Βίβλος τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ, ἡ Ζέντ — Ἀβέστα τοῦ Ζωροαστρισμοῦ, οἱ Βέδες τοῦ Ἰνδουϊσμοῦ ἢ τὸ Κοράνι τοῦ Ἰσλαμισμού.

Ἡ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΕΙΝΑΙ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑ ΤΗΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗΣ ΚΑΙ ΠΙΣΤΗΣ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΕΝΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΣΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΨΥΧΗ ΛΑΟΥ, ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ. Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ ΕΙΝΑΙ Η ΜΗΤΕΡΑ ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΜΗΤΕΡΩΝ ΟΛΗΣ ΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΙΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΘΡΗΣΚΕΙΑΣ.

Οἱ πρῶτοι ὀντολόγοι, κοσμολόγοι καὶ θεολόγοι, μ' ἓνα λόγο θρησκειολόγοι, τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, κατὰ τὴν πρὸ ἐγκυρῆ μαρτυρία ὅλης τῆς Ἱστορίας τῆς Φιλοσοφίας, τὴ μαρτυρία τοῦ Ἀριστοτέλη, εἶναι οἱ «παμπάλαιοι θεολογήσαντες» τοῦ Ἑλληνικοῦ Κόσμου (Μεταφ. Α. 3.983 β.27). Καὶ οἱ παμπάλαιοι αὐτοὶ «θεολογήσαντες» τοῦ Ἑλληνικοῦ Κόσμου εἶναι οἱ ποιητὲς τοῦ προϊστορικοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Θρησκεία εἶναι δημιουργία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Ποίησης, τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ψυχῆς τοῦ ἀθάνατου Ἑλληνικοῦ Ὀμήρου, τοῦ αἰώνιου ἀνώνυμου Ἑλληνικοῦ ποιητῆ, τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ, ὡς ἐθνικοῦ συνόλου καὶ ὀργανισμοῦ. Οἱ θρησκευτικὲς δοξασίαι, οἱ μεταφυσικὲς στὸ βάθος ἰδέαι καὶ θεωρίαι τῶν μεγάλων ποιητῶν τῆς Ἀύγῆς τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, στὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξή τους καὶ τὴ χρονικὴ διεργασία τους ὅλων τῶν αἰώνων, βρῆκαν τὴν τελειότατην ἔκφρασή τους καὶ μορφή τους στὰ αἰώνια τραγούδια τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου. Ὁ Ὀμηρος καὶ ὁ Ἡσιόδος εἶναι οἱ δύο ἀθάνατοι μύστες, ἱεροφάντες καὶ προφήτες τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Θρησκείας. Ἡ Ἰλιάδα καὶ ἡ Ὀδύσεια τοῦ Ὀμήρου καὶ ἡ Θεογονία τοῦ Ἡσιόδου εἶναι ἡ μοναδικὴ ἱερὴ καὶ θεία Βίβλος τῆς Θρησκείας τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ.

Ὁ κόσμος τῶν θεῶν τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου εἶναι ὁ κόσμος τῆς πρώτης φυσικῆς Ἑλληνικῆς Θρησκείας τοῦ Ἑλληνικοῦ ποιητικοῦ ἀν-

θρωπομορφικοῦ Πολυθεϊσμοῦ. Κορυφή τοῦ κόσμου τῶν θεῶν τῆς Αἰωνίας Ἑλλάδας ὁ Ζεὺς. Οἱ οὐσιαστικὲς ιδιότητες τοῦ θεοῦ ὄλων τῶν θεῶν, στὰ μάτια ὄλων τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων, πρῶτ' ἀπ' ὄλα καὶ ἀπάνω ἀπ' ὄλα εἶναι ἡ Παντοδυναμία (καρποὶ τῆς ἡ δημιουργία καὶ ἡ διακυβέρνηση τοῦ Σύμπαντος), ἡ Αἰωνιότητα καὶ ἡ Ἀθανασία, ἡ παγκυριαρχία σ' ὄλο τὸν Κόσμο, ἡ παγκόσμια λάμψη καὶ ἀχτινοβολία κι' ἐπιβολή, ἡ αὐτογνωσία καὶ ἡ πανσοφία. Ὁ Ζεὺς εἶναι ὁ πατέρας ὄλων τῶν ἀθανάτων θεῶν καὶ ὄλων τῶν θνητῶν ἀνθρώπων καὶ γενικὰ ὄλων τῶν ἔμψυχων κι' ἔμβιων ὄντων ὄλου τοῦ Κόσμου.

Ὁ πατέρας τοῦ Σύμπαντος εἶναι τὸ ἀπόλυτο, ἀπειρο κι' αἰώνιο Πνεῦμα. Ὁ παγκόσμιος καὶ παναιώνιος Νοῦς ἢ Λόγος, ποὺ κυβερνάει μὲ δύναμη, μὲ γνώση καὶ σοφία, μὲ ἀγάπη καὶ δικαιοσύνη ὄλο τὸ Σύμπαν. Στὰ μάτια τοῦ Ὁμήρου ὁ Ζεὺς εἶναι ὁ «ὑπάτος μύστης» (Ἰλιάδ. Θ.22.π.339), ὁ παντεπόπτης καὶ πάνσοφος κυβερνήτης τοῦ Σύμπαντος, τὸ ὑπέρτατο Ὄν, ποὺ προνοεῖ καὶ φροντίζει γιὰ ὄλο τὸν Κόσμο μὲ φρόνηση καὶ σοφία καὶ σαφή καὶ ἀγαθὴ βούληση.

Πρῶτ' ἀπ' ὄλα καὶ ἀπάνω ἀπ' ὄλα ἡ πρώτη οὐσιαστικὴ ιδιότητα, δύναμη καὶ ἀρετὴ τοῦ πατέρα ὄλων τῶν θεῶν καὶ ὄλων τῶν ἀνθρώπων εἶναι τὸ πνευματικὸ στοιχεῖο. Ὁ θεὸς ὄλων τῶν θεῶν εἶναι κυρίως πνεῦμα, πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ οὐσία. Στὸ φῶς τῆς πρώτης Θρησκείας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κόσμου πρώτη ἀρχὴ τοῦ Θεοῦ ἢ ἀρχὴ τοῦ Πνεύματος. Καὶ ἡ ἀρχὴ τοῦ Πνεύματος κυριαρχεῖ ἀπόλυτα καὶ σ' ὄλο τὸν κόσμο τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου. Ὁ Ζεὺς εἶναι ὁ παγκόσμιος καὶ παναιώνιος Λόγος. Καὶ πρώτη σύζυγος τοῦ Διὸς ἢ Μῆτις (σοφία), δεύτερη σύζυγός του ἡ Θέμις, ἡ θεὰ τῆς Δικαιοσύνης (οὐσίας τοῦ Πνεύματος) καὶ τρίτη σύζυγός του ἡ Μνημοσύνη. Καὶ πρῶτα παιδιά τοῦ Διὸς ἢ Ἀθηνᾶ, ὁ Ἀπόλλων καὶ ὁ Διόνυσος, οἱ θεοὶ τοῦ Πνεύματος.

Οἱ θεοὶ τοῦ Πνεύματος εἶναι οἱ πρῶτοι θεοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Κόσμου. Οὐσία ἀπ' τὸ ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου τοῦ Πνεύματος ὁ ἠθικὸς κόσμος, ὁ κόσμος τῆς ἠθικότητας, τῆς Ἀρετῆς, στὸ πηγαῖο νόημά της, τὸ νόημα τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Κόσμου, ὡς ὄντρεϊᾶς καὶ πολεμικῆς ἀγωνιστικῆς Ἀρετῆς. Καὶ ἡ ἠθικὴ αὐτὴ ἀρχή, ἡ ἀρχὴ ὄλων τῶν ἀρχῶν, τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Θρησκείας εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς παγκόσμιας Δικαιοσύνης, τῆς θείας Δίκης. Ἡ Θέμις, ἡ θεὰ τῆς Δικαιοσύνης, εἶναι ἡ δεύτερη σύζυγος τοῦ Διὸς, ὕστερ' ἀπὸ τὴν πρώτη σύζυγό του, τὴ θεὰ τοῦ πνευματικοῦ φωτός καὶ τῆς πνευματικῆς ἀλήθειας, τῆς Μῆτις (σοφίας). Ἡ Θρησκεία τῆς λατρείας τῆς Δικαιοσύνης βγαίνει ἀπὸ τὰ αἰώνια βᾶθη τῆς ψυχῆς τοῦ αἰώνιου Ἑλληνισμοῦ. Ὅλη ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Ποίηση, ἡ ἐπικὴ καὶ λυρική καὶ ἡ τραγικὴ Ποίηση, καὶ ὄλη ἡ Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Φιλοσοφία ὑψώνουν ἀπάνω ἀπ' ὄλο τὸν Κόσμο τὴ Δικαιοσύνη. Τίποτα πιὸ πάνω, τίποτα πιὸ ὑψηλό, πιὸ ἱερὸ καὶ πιὸ ἅγιο καὶ πιὸ θεῖο καὶ πιὸ ἀθάνατο κι' αἰώνιο γιὰ τὸν Ἑλληνικὸ Κόσμο ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ Πνεύματος, τὴν Ἀλήθεια, καὶ τὴν ψυχὴ τοῦ Πνεύματος καὶ τοῦ Σύμπαντος, τὴ Δικαιοσύνη. Ἡ Θρησκεία τῆς λατρείας τοῦ παγκόσμιου καὶ παναιώνιου Λόγου καὶ τῆς παγκόσμιας καὶ

παναιώνιας θείας Δίκης, τῆς θεᾶς τῆς ἠθικῆς οὐσίας καὶ τάξης τοῦ Σύμπαντος, εἶναι ἡ Θρησκεία τῆς παναιώνιας μεταφυσικῆς κοσμοῦθεωρίας καὶ πίστεως καὶ λατρείας τῆς Αἰωνίας Πανελλάδας.

Ἡ ἀρχὴ τῆς παγκόσμιας Δικαιοσύνης ἀποκαλύπτεται στὴν Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Θρησκεία ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κόσμου καὶ ἐπιβάλλει τὴν κατάλυση τοῦ κράτους τῶν πρώτων θεῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Νατουραλισμοῦ, τοῦ Κρόνου (Χρόνου) καὶ τῆς Ρέας (τοῦ κοσμικοῦ Γίνεσθαι), τῆς λατρείας τῆς Φύσης, καὶ τὴν νίκη τῶν θεῶν τῆς ὑψηλότερης θρησκείας τοῦ προϊστορικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῆς Θρησκείας τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, τῶν θεῶν τοῦ Πνεύματος.

Καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς παγκυριαρχίας καὶ τῆς νίκης τοῦ ἠθικοῦ στοιχείου καὶ τῆς ἠθικῆς οὐσίας ὅλης τῆς Δημιουργίας θεοποιεῖται καὶ ἀστραφτοβολαίει σ' ὅλο τὸν Κόσμο καὶ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ τῆς Θεογονίας τοῦ Ἡσιόδου. Στὰ μάτια τοῦ Ἡσιόδου, τοῦ δευτέρου Ὀμήρου τοῦ αἰωνίου Ἑλληνισμοῦ, πρῶτα ἔγιναν τὸ Χάος καὶ ἡ Γῆ καὶ ὁ Ἔρως, ὁ ὠραιότατος ἀπ' ὅλους τοὺς ἀθάνατους θεοὺς («κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι»), πρὸ ὅλων τῶν ἀθανάτων θεῶν καὶ ὅλων τῶν θνητῶν ἀνθρώπων συνεπαίρνει καὶ κυβερνάει τὸ νοῦ καὶ τὴν ψυχὴ («δάμναται ἐν στήθεσι νόον καὶ ἐπίφρονα βουλήν» Ἡσιόδ. Θεογ. 116 — 122).

Ὁ Ἔρως εἶναι ὁ πρῶτος θεὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ κόσμου τοῦ αἰωνίου Ἀνθρώπου, ὁ θεὸς τῆς ἠθικῆς οὐσίας, τῆς πρώτης καὶ ὑπέρτατης ἀρχῆς τῆς ἠθικῆς τάξης τοῦ Σύμπαντος. Ἡ ἀνθρωπομορφικὴ θεοποίηση τοῦ Ἔρωτος καὶ ὁ θρησκευτικὸς συμβολισμὸς του εἶναι ἡ θεοποίηση καὶ ὁ συμβολισμὸς τῆς ἠθικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς ἠθικῆς τάξης καὶ ἰσομονίας τοῦ Σύμπαντος. Ὁ Ἔρως, ἡ Ἀγάπη, τὸ ἠθικὸ στοιχεῖο τῆς Ζωῆς, ἡ Ἀρετὴ, θεοποιεῖται καὶ λατρεύεται ἀπ' ὅλο τὸν Ἑλληνικὸ Κόσμο ὡς πρώτη ὀντολογικὴ ἀρχὴ ὅλης τῆς Δημιουργίας. Καὶ τὸ ἴδιο πνεῦμα καὶ ἡ ἴδια θρησκευτικὴ θεοποίηση καὶ ὁ ἴδιος θρησκευτικὸς συμβολισμὸς ἀποκαλύπτονται καὶ στὴ θρησκεία τῆς λατρείας τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης. Καὶ ὁ τρισμακάριος καὶ τρισόλβιος κόσμος τῆς Αἰωνίας Πανελλάδας ἐνορᾷ πνευματικά, ὡς τὸ βαθύτερο οὐσιαστικὸ ἢ ὀντολογικὸ στοιχεῖο τῆς Ζωῆς, τὸ ἠθικὸ στοιχεῖο τοῦ Ἔρωτος, καὶ θεοποιεῖ καὶ λατρεύει θρησκευτικὰ τὸ ἠθικὸ αὐτὸ στοιχεῖο τοῦ Κόσμου στὸ δεσμὸ τῆς θρησκευτικῆς λατρείας τῶν δύο θεῶν, τοῦ Ἔρωτος καὶ τοῦ Δικαίου, τῆς Ἀφροδίτης καὶ τῆς Νέμεσης, πρὸ ἐλατρευόσαν σὲ πολλὰς πολιτεῖες τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας καὶ μάλιστα σὲ ὠρισμένες πολιτεῖες σ' ἓνα καὶ τὸν ἴδιο ναό, (βλ. σελ. 199).

Ἀπὸ τὸν πρῶτο αὐτὸ Θεϊσμὸ τῶν πρώτων Πανελλήνιων ποιητῶν, τῶν ἀγνωστων «παμπαλαίων θεολογησάντων» τοῦ προϊστορικοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ Θεϊσμὸ τῆς θρησκευτικῆς λατρείας τοῦ πνευματικοῦ καὶ τοῦ ἠθικοῦ στοιχείου τοῦ Κόσμου καὶ τῆς Ζωῆς, πρὸ ἀποκορυφώνεται καὶ ἀποκαλύπτεται στὸ Θεϊσμὸ τοῦ Ὀμήρου καὶ τοῦ Ἡσιόδου, θὰ βγῆ, στὸ μεσορᾷ, νημα τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνισμοῦ, ὁ Θεϊσμὸς τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, ὁ Θεϊσμὸς τῆς Προσωκρατικῆς καὶ τῆς Ἀττικῆς Φιλοσοφίας, τῆς

Φιλοσοφίας τοῦ Ἡρακλείτου, τοῦ Παρμενίδου, τοῦ Πυθαγόρα, τοῦ Ἐμπεδοκλή, τοῦ Ἀναξαγόρα, τοῦ Σωκράτη, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ἀριστοτέλη, τοῦ Πλωτίνου καὶ ὄλων τῶν ἄλλων τιτανικῶν δημιουργῶν τοῦ συστήματος τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, ὁ ὑψηλότερος Θεϊσμός, ποὺ εἶδε ὡς σήμερα ὁλος ὁ Κόσμος, ὁ Θεϊσμός, ποὺ ἔγινε τὸ βάθος ὄλων τῶν βάθρων τοῦ ἀπολύτου Θεϊσμοῦ τῆς Χριστιανικῆς Θεολογίας. Μιὰ ματιὰ στὴν Ἱστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας φέρνει στὸ φῶς τὴν ἀπόλυτη αὐτὴ ἀλήθεια.

Α. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ.

Ι. ΠΡΟΣΩΚΡΑΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ.

1. ΘΑΛΗΣ. Ὅπως εἶδαμε καὶ στὰ Κεφάλαια τῆς Ζωῆς καὶ τοῦ Πνεύματος ὁ Θαλῆς ἐνορᾷ πνευματικὰ τὰ «πάντα πλήρη θεῶν» καὶ «τὸν κόσμον ἐμψυχον καὶ δαιμόνων πλήρη.» Οὐσιαστικὲς ἰδιότητες τοῦ θεοῦ, στὰ μάτια του, ἡ Ψυχὴ, ἡ Ζωή, τὸ Πνεῦμα. Ἡ φιλοσοφικὴ μεταφυσικὴ κοσμοθεωρία τοῦ Θαλή εἶναι πανψυχιστικὴ, πανπνευματικὴ, πανθεϊστικὴ. Ὁ Πανθεϊσμός του ὁμοίως, ὅπως ἐτονίσαμε ἤδη (σελ. 324), εἶναι σπιριτουαλιστικὸς Πανθεϊσμός.

2. ΑΝΑΞΙΜΑΝΤΡΟΣ. Πρώτη ἀρχὴ τοῦ Κόσμου, κατὰ τὸν Ἀναξίμαντρον, ὅπως ἀναπτύχθηκα πλατύτερα στὰ ἴδια πρὸ πάνω Κεφάλαια, εἶναι τὸ πνευματικὸ Ἄπειρον, ὁ ἄπειρος αἰώνιος Λόγος. Καὶ τὸ ἀπόλυτο, ἄπειρον καὶ αἰώνιο Πνεῦμα, στὴ θεολογικὴ σκέψη τοῦ Ἀναξίμαντρον, εἶναι ὁ Θεός. Οἱ οὐσιαστικὲς ἰδιότητες τοῦ Ἀπείρου — αἰωνίου Λόγου, τοῦ Θεοῦ, στὰ μάτια τοῦ Ἀναξίμαντρον, εἶναι ἡ παντοδυναμία, τὸ ἄπειρον, ἡ αἰωνιότητα, ἡ ἀφθαρσία, ἡ ἀθανασία καὶ ἡ δικαιοσύνη (Diels 12(2)B. 1 — 3).

3. ΑΝΑΞΙΜΕΝΗΣ. Καὶ ἡ θεολογικὴ σκέψη τοῦ Ἀναξιμένη κινεῖται μέσα στὸν ἴδιον κόσμον τῆς πανψυχιστικῆς, πανζωϊστικῆς, πανπνευματικῆς καὶ πανθεϊστικῆς κοσμοθεωρίας τῶν δύο μεγάλων Μιλήσιων προκατόχων του, τοῦ Θαλή καὶ τοῦ Ἀναξίμαντρον. Πρώτη ἀρχὴ τοῦ Κόσμου, στὰ μάτια του, ὁ Ἄερας, σὲ σπιριτουαλιστικὸ καὶ ὄχι ὑλιστικὸ νόημα, ἡ Πνοή, ἡ Ψυχὴ, ἡ Ζωή. Οὐσιαστικὲς ἰδιότητες τοῦ Θεοῦ οἱ ἰδιότητες τῆς πνευματικῆς ἀρχῆς τοῦ Σύμπαντος, ἡ παντοδυναμία, τὸ ἄπειρον, ἡ αἰωνιότητα, ἡ ἀφθαρσία, ἡ ἀθανασία, ἡ πανκινητότητα καὶ ἡ πανδημιουργικότητα, ἡ ὄντολογικὴ πληρότητα. Τὴ μεταφυσικὴ σκέψη τοῦ Ἀναξιμένη, σχετικὰ μὲ τὶς οὐσιαστικὲς ἰδιότητες τῆς ἀπειροῦς πρώτης πνευματικῆς («ἄσωμάτου») ἀρχῆς τοῦ Κόσμου, ποὺ ἀπ' αὐτὴν γίνονται τὰ πάντα, καὶ «οἱ θεοὶ καὶ τὰ θεῖα», στὸ ἀληθινὸ νόημά της, διαφωτίζει, ὅπως πρέπει, τὸ σωζόμενον ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ ὄλο ἔργο του: «Λέγει γὰρ οὕτως· ἐγγὺς ἐστὶν ὁ αἶθρ τοῦ ἄσωμάτου· καὶ ὅτι κατ' ἔκροιαν τούτου («τοῦ ἄσωμάτου, τοῦ πνευματικοῦ»)